

УДК 338.244.47(447.82)
Дорош В.Ю., к.е.н., доцент
Луцький національний технічний університет
<https://orcid.org/0000-0002-4111-9337>
e-mail: nika_lutsk@ukr.net
Dorosh V., PhD of Finance, Associate Professor
Lutsk National Technical University
<https://orcid.org/0000-0002-4111-9337>
e-mail: nika_lutsk@ukr.net

Гресик Я.В.
Луцький національний технічний університет
e-mail: yaroslavahresyk@gmail.com
Hresyk Y.
Lutsk National Technical University
e-mail: yaroslavahresyk@gmail.com

МОНІТОРИНГ ДОТАЦІЙНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті досліджено реформування бюджетного вирівнювання територіальних громад в Україні. Проаналізовано сучасний стан дотацій, які є ефективним методом регулювання бюджетного наповнення. Проведено порівняльний аналіз дотаційного забезпечення регіонів України та виявлено його диференційованість. Досліджено дотаційне забезпечення Волинської області в розрізі базової та реверсної дотації та виявлено низький рівень фінансово спроможних громад. Здійснено розрахунки дотаційності територіальних громад в розрізі груп за чисельністю населення та виявлено, що громади з маленькою кількістю жителів є найбільш фінансово неспроможними. Тому, було надано пропозиції щодо покращення рівня добробуту громад, а саме зміни в державному регулюванні бюджетного вирівнювання та сприянню місцевого самоврядування щодо покращення наповнення бюджетів власними коштами.

Ключові слова: децентралізація, бюджетне вирівнювання, фінансова спроможність, дотаційність, базова дотація, реверсна дотація.

MONITORING THE LEVEL OF DOTATIONS OF BUDGETS OF THE TERRITORIAL COMMUNITIES OF THE VOLYN REGION

The article examines the reform of the budget equalization of territorial communities in Ukraine. The current state of subsidies, which are an effective

method of regulating budget filling, is analyzed. A comparative analysis of subsidized provision of the regions of Ukraine was conducted and its differentiation was revealed. Subsidy provision of the Volyn region in terms of basic and reverse subsidy was studied and a low level of financially capable communities was revealed. Calculations of the subsidization of territorial communities were carried out, divided into groups by population size, and it was found that communities with a small number of residents are the most financially insolvent. Therefore, proposals were made to improve the level of welfare of communities, namely changes in the state regulation of budget equalization and assistance to local self-government in improving the filling of budgets with their own funds.

Key words: decentralization, budget equalization, financial capacity, subsidization, basic subsidy, reverse subsidy.

Постановка проблеми. Формування ефективних міжбюджетних відносин є важливою складовою створення стабільного економічного розвитку держави, її політичної та фінансово-економічної безпеки. За усю історію незалежності України питання фінансово-економічної спроможності територіальних громад було складним та довгий час не вирішеним. Запроваджений Бюджетний кодекс України у 2002р. та 2010р. був неефективним, оскільки основні аспекти самоврядування не визначали конкретних функціональних обов'язків органів місцевого самоврядування на обласному, районному та сільському рівнях. Тому, у 2014 році в Україні реалізується потужне реформування місцевого самоврядування зі змінами в соціально-економічній сфері на локальному та загальнодержавному рівнях. Процес реформування розпочато з прийняття Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (01.04.2014р.), що дозволило формувати інститут місцевого самоврядування. Як відомо, місцеві бюджети в основному наповнюються податковими надходженнями, яких здебільшого недостатньо для ефективного функціонування громад, забезпечення належного рівня життя населення. Тому, задля підтримки та вирівнювання бюджетів громад, існують дотації. Дотаційне забезпечення місцевих бюджетів може не лише підтримати фінансово, але й дестимулювати розвиток громади. Тому, дослідження дотаційності територіальних громад є досить актуальним в умовах сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання дотаційності бюджетів територіальних громад та їх фінансової спроможності займалися такі вітчизняні науковці, як: В. Письменний (2018), О. Демченко (2021), Т. Боголіб (2016), Ф. Ткачик (2021), Г. Возняк (2017), Т. Сахно (2020), Н. Литвин (2019). Загалом, попри велику кількість дослідження міжбюджетних відносин, саме дотації потребують додаткового аналізу, оскільки фінансова ситуація територіальних громад щороку змінюється, а отже їх обсяги їх дотацій переглядається на постійній основі.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є аналіз дотаційності територіальних громад Волинської області, їх бюджетних можливостей, а також надання пропозицій щодо покращення їх фінансового стану задля подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом 2014–2016 років в Україні відбулись значні зміни в законодавстві щодо формування та функціонування місцевих бюджетів. Реформа децентралізації дала можливість запроваджувати нововведення в територіальних громадах мешканцям та місцевому самоврядуванню, а також можливість надавати пропозиції та побажання вищим ланкам управління, а не навпаки, як це було до реформування. Як відомо, дотації поділяють на два види: базову дотацію (надання коштів з Державного бюджету до місцевого) та реверсну дотацію (передання коштів з місцевого бюджету до Державного). Нажаль, на сьогодні лишається проблемою високий рівень дотаційності територіальних громад, які не мають достатнього податкового наповнення бюджету. Тому, варто оцінити рівень дотаційності громад Волинської області у 2021 році в порівнянні з іншими областями України (Таблиця 1.).

Можемо спостерігати, що обсяги як базової так і реверсної дотацій по територіальних громадах усіх областей України є досить диференційованими. Найбільш дотаційно забезпеченими є Львівська, Закарпатська та Івано-Франківська область, що свідчить про те, що у даних регіонах є фінансово неспроможні громади, які не здатні ефективно використовувати свій потенціал. Найменш залежними від дотаційного забезпечення

бюджетними коштами є громади Полтавської, Київської, Кіровоградської, Сумської та Чернігівської області. Місцеві бюджети даних регіонів ведуть ефективну бюджетну політику щодо наповнення бюджетів власними коштами та мають потенціал до розвитку. Щодо реверсної дотації, то у 2021 році найбільш фінансово спроможними були такі області: Дніпропетровська, Київська та Львівська.

Таблиця 1
Рейтинг дотаційності територіальних громад областей України у 2021 році

Область	Реверсна дотація, тис.грн.	Місце в рейтингу	Базова дотація, тис.грн.	Місце в рейтингу
1	2	3	4	5
Дніпропетровська	1949354,2	1	429 435,5	15
Київська	996382,7	2	202 778,8	23
Львівська	821503,7	3	1 057 300,1	2
Запорізька	762231,1	4	526 054,6	12
Полтавська	617550,4	5	124 115,6	24
Одеська	588119,8	6	884 637,3	4
Донецька	587887,3	7	872 155,6	5
Харківська	482934,9	8	528 631,5	11
Вінницька	339107,8	9	478 980,9	14
Миколаївська	243709,5	10	322 905,0	18
Житомирська	197100,8	11	422 603,7	16
Закарпатська	182051,6	12	1 179 338,7	1
Волинська	176008,0	13	711 760,3	9
Рівненська	160965,3	14	788 395,1	7
Кіровоградська	155638,6	15	203 428,9	22
Черкаська	149158,9	16	256 285,3	19
Хмельницька	138495,3	17	411 517,5	17
Сумська	133026,0	18	228 614,7	21
Чернігівська	99487,5	19	246 298,0	20
Тернопільська	97110,3	20	718 357,4	8
Івано-Франківська	88154,7	21	1 039 410,1	3
Луганська	12753,1	22	685 858,1	10
Херсонська	1633,4	23	485 340,1	13
Чернівецька	1123,2	24	849 772,2	6

Волинська область в рейтингу дотаційності громад по базовій дотації займає 9 місце та по реверсній – 13, що свідчить про її середній рівень забезпеченості власними коштами.

Якщо розглядати детальніше структуру дотаційності громад Волинської області (рис. 1), то протягом 2019–2021 років базову дотацію в середньому отримували 82,4% територіальних громад області, реверсну дотацію передавали до бюджету держави в середньому 13% громад області, що свідчить про те, що протягом досліджуваного періоду зменшується кількість податкоспроможних бюджетів.

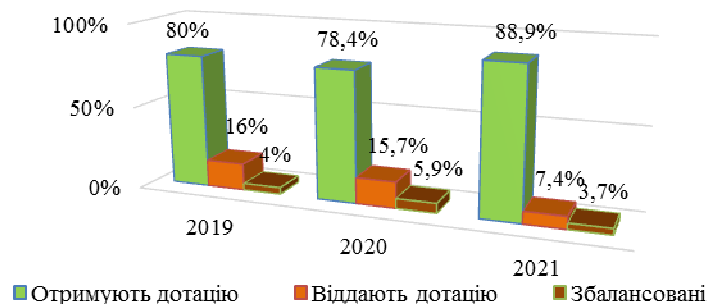


Рис. 1. Динаміка обсягів дотаційного забезпечення територіальних громад Волинської області за 2019–2021 рр.

Моніторинг дотаційності громад Волинської області можемо спостерігати у таблиці 2. Даний аналіз реалізується через групування територіальних громад за чисельністю населення, задля коректного аналізу та порівняння фінансової спроможності територіальних громад області (Боголіб Т, 2022).

Якщо оцінювати групи громад за дотаційністю, то у всіх групах переважає кількість громад, які отримують базову дотацію. Також, прослідковується тенденція за досліджуваний період, що збільшується кількість громад, які отримують базову дотацію, а отже існує проблема в нарощуванні фіскального потенціалу громад. Щодо реверсної дотації, то серед громад Волинської області бачимо дивну закономірність, а саме той фактор, що у групах з меншим населенням більша кількість

громад, які передають реверсну дотацію ніж у групах з більшою чисельністю населення. Також прослідковується зменшення кількості громад у 2021 році, які передають реверсну дотацію до Державного бюджету у 2, 3 та 4 групах, а у 1 групі навпаки відбулося збільшення кількості таких бюджетів.

Таблиця 2

Показники дотаційності територіальних громад Волинської області у розрізі груп у 2019–2021 рр.

Група	Кількість громад у групі			Базова дотація			Реверсна дотація			Бездотаційні громади		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
≥15 тис. осіб	3	4	18	3	3	13	0	1	4	0	0	1
10-15 тис. осіб	5	5	5	4	4	5	1	1	0	0	0	0
5-10 тис. осіб	26	25	25	22	22	24	3	3	0	1	0	1
≤5 тис. осіб	15	15	6	11	10	6	3	3	0	1	2	0

Джерело: складено автором на основі даних OpenBudget (2021)

Найважливішим фактором діяльності територіальних громад в Україні є їх фінансова незалежність та спроможність. Даному регіону слід переглянути свою бюджетну політику задля покращення наповнення бюджетів та добробуту населення. Тому місцевому самоврядуванню слід розглянути свою бюджетну політику, а також забезпечити ефективне наповнення бюджету податковими надходженнями. Задля збільшення надходження податків до бюджетів територіальних громад слід розробити систему контролю та виявлення тіньового бізнесу. Територіальним громадам слід брати участь у інвестиційних проектах, задля покращення інфраструктури регіону та їх привабливості задля ведення бізнесу. Важливим є

також стимулювання бізнесу саме державним регулюванням, а саме покращення системи оподаткування та надання пільг.

Висновки. Моніторинг дотаційності громад Волинської області показав, що громади з маленькою кількістю населення є фінансово неспроможними, тому їм слід угруповуватись та шукати методи до покращення наповнення їх бюджетів. Загалом реформування бюджетного вирівнювання територіальних громад покликане покращити соціально-економічний рівень місцевих бюджетів, а також їх фінансову незалежність. Але досить значне забезпечення базовою дотацією та великі обсяги реверсної дотації можуть дестимулювати територіальні громади до розвитку. Реформування бюджетного вирівнювання дало певні позитивні зміни, але лишаються невирішені питання, що потребують детальнішого дослідження та вирішення. Тому, слід поступово покращувати податкову самостійність територіальних громад, їх інвестиційну привабливість та фінансову спроможність.

Список бібліографічного опису

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Каб. Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 08.11.2022).
2. Письменний В. Дотації у забезпеченні фінансового потенціалу територій. *Світ фінансів*. 2018. Вип. 1 (54). С. 70–81.
3. Демченко О. Інструментарій фінансової підтримки територіальних громад. *Економіка та суспільство*. 2021. №26. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-4> (дата звернення: 08.11.2022).
4. Боголіб Т.М. Дотації місцевим бюджетам як інструмент фінансового вирівнювання *Економічний вісник університету*. 2016. Вип. 29(1). С. 282–287. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2016_29\(1\)_37](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2016_29(1)_37) (дата звернення: 08.11.2022).
5. Ткачик Ф. Моніторинг дотаційності бюджетів об'єднаних територіальних громад. *Економіка та суспільство*. 2021. №26. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-79> (дата звернення: 08.11.2022).
6. Возняк Г. Особливості міжбюджетних відносин в контексті досягнення фінансової спроможності територіальних громад. *Світ фінансів*. 2017. Вип. 2(51). С. 17–28
7. Сахно Т.А. Економічне забезпечення діяльності об'єднаних територіальних громад. *Бізнес Інформ*. 2020. № 1 (504). С. 135–142.

8. Литвин Н. Аналіз дотаційності місцевих бюджетів України. *Науковий вісник: державне управління*. 2019. Т.2, №2019-1. С. 84–94. URL: <https://doi.org/10.32689/2618-0065-2019-2/1-84-94> (дата звернення: 08.11.2022).

9. Державний веб-портал бюджету для громадян. Openbudget: веб-сайт. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes> (дата звернення 03.11.2022).

References

1. Pro skhvalennia Kontseptsii reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini: Rozporiadzhennia Kab. Ministriv Ukrainy vid 01.04.2014 r. No 333-r: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (data zvernennia: 08.11.2022).
2. Pysmennyi V. Dotatsii u zabezpechenni finansovoho potentsialu terytorii. *Svit finansiv*. 2018. Vyp. 1 (54). P. 70–81.
3. Demchenko O. Instrumentarii finansovoi pidtrymky terytorialnykh hromad. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2021. No26. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-4> (data zvernennia: 08.11.2022).
4. Boholib T.M. Dotatsii mistsevym biudzhetaм yak instrument finansovoho vyryvniuvannia *Ekonomichniy visnyk universytetu*. 2016. Vyp. 29(1). P. 282–287. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2016_29\(1\)_37](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2016_29(1)_37) (data zvernennia: 08.11.2022).
5. Tkachyk F. Monitorynh dotatsiinosti biudzhativ obiednanykh terytorialnykh hromad. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2021. No26. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-79> (data zvernennia: 08.11.2022).
6. Vozniak H. Osoblyvosti mizhbiudzhetykh vidnosyn v konteksti dosiahnennia finansovoi spromozhnosti terytorialnykh hromad. *Svit finansiv*. 2017. Vyp. 2(51). P. 17–28
7. Sakhno T.A. Ekonomichne zabezpechennia diialnosti obiednanykh terytorialnykh hromad. *Biznes Inform*. 2020. № 1 (504). Pp. 135–142.
8. Lytvyn N. Analiz dotatsiinosti mistsevyykh biudzhativ Ukrainy. *Naukovyi visnyk: derzhavne upravlinnia*. 2019. T.2, №2019-1. P. 84–94. URL: <https://doi.org/10.32689/2618-0065-2019-2/1-84-94> (data zvernennia: 08.11.2022).
9. Derzhavnyi veb-portal biudzhetu dlia hromadian. Openbudget: veb-sait. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes> (data zvernennia 03.11.2022).